

şeyh tarafından âyinlerdeki ney taksimlerini yapmakla görevlendirildi. Ayrıca Şeyh Nazif Efendi'den Farsça öğrenek Meşnevî okudu. On yedi yaşlarında Maliye Nezâreti'nde görev aldı ve İstanbul'a gitti. Bir müddet sonra İzmir ve Aydın'a tayin edilerek üç yıl kadar idarî görevlerde bulundu. İzmir'de askerî hesap memuru olarak çalışırken mülâzım rütbesiyle subay oldu. İstanbul'a döndükten sonra Sultan Abdülaziz tarafından kurulan itfaiye teşkilâtında yüzbaşı olarak çalıştı (1872). 1877-1878 Osmanlı - Rus savaşına bölük kumandanı göreviyle katıldı. Savaşın sona İstanbul'a dönen Âsım Bey binbaşı rütbesiyle Üsküdar itfaiye kumandanı oldu. Girift üflemedeki başarısıyla tanındı ve devrin belli başlı bütün müşiki meclislerine devam etmeye başladı. Bu yıllarda tanıştığı Müşir Fuad Paşa'nın sürgüne gönderilmesi üzerine paşaya yakınlığından dolayı o da Amasya'da ikamete mecbur edildi (1900). Meşrutiyet'in ilânı üzerine İstanbul'a ve itfaiyedeki görevine döndü (1908). Buradan emekli olduktan sonra tekrar Amasya'ya giderek oraya yerleşti. Bir ara ziyaret için geldiği İstanbul'da hastalanarak vefat etti (Şubat 1929) ve Merkezefendi Mezarlığı'na defnedildi. Vefatından sonra adı İstanbul'da Aksaray civarında bir sokağa verildi.

Eserleriyle de zamanının önemli bestekârları arasında yer alan Âsım Bey'in ney üflemedeki ilk hocası Neyzen Yüsf Paşa'nın talebelerinden Hasan Dede'dir. İstanbul'a geldikten sonra ise meşhur neyzen Sâlim Bey'den meşketmiştir. Osmanlı-Rus savaşına katılmak için İstanbul'dan ayrıldığında hocası Sâlim Bey'in yanında kolayca taşıyabilmesi için hediye ettiği giriftle savaş yıllarında meşgul olarak iyi bir giriftzen olmuştur. Savaş dönüşü İstanbul'a geldiğinde Neyzen Yüsf Paşa, Hacı Ârif Bey, Bolâhenk Nûri Bey, Tanbûrî Ali Efendi, Medenî Aziz Efendi gibi müşiki üstatları ile arkadaşlık etmiş ve onlardan faydalanmıştır. Türk müşikisini Avrupa'da tanıtmak maksadıyla Tanbûrî Cemil Bey'le birlikte bir grup kurarak başarılı çalışmalar yapmışlarsa da her ikisinin de hastalanması sebebiyle Avrupa gezisine çıkılamamış ve teşebbüs sonuçsuz kalmıştır. Toplam olarak yirmi yıldan fazla kaldığı Amasya'da birçok talebe yetiştirdiği gibi İstiklâl Marşı'nın bugün okunmayan bestelerinden birinin de bestekârlarındandır. Zamanımıza saz ve sözlü eserlerinden kırk üçünün notası ulaşmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Musikisi*, V, 469-470; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 76-80; Öztuna, *TMA*, I, 74-75; Kıp, *TSM Sözlü Eserler*, s. 63, 82, 84, 86, 94, 117, 149, 173, 202, 204, 206, 240, 273; a.mlf., *TSM Saz Eserleri*, s. 28, 31, 52, 54, 58; Sâim, "Meşhur Giriftzen Âsım Bey'i Ziyaret", *İkdam*, İstanbul 15 Zilhicce 1343/7 Temmuz 1925; "En İhtiyar Müşikişinâsımızla Mülâkat", *Vakit*, İstanbul 15 Rebülevvel 1345/23 Eylül 1926; Refik Ahmed Sevengil, "Âsım. Giriftzen Âsım", *İTA*, I, 564; Rüşen Ferid Kam, "Giriftzen Âsım Bey", *Radjo Mecmuası*, VII/74, Ankara 1948, s. 9; Vecdi Seyhun, "Giriftzen Âsım Bey", *TMD*, II/23 (1949), s. 7, 9.

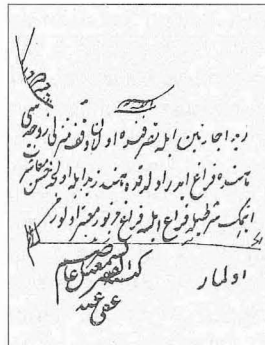
NURİ ÖZCAN

ÂSİM EFENDİ, Çelebizâde

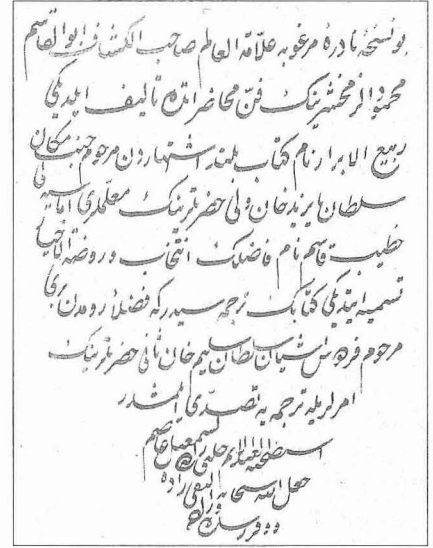
(ö. 1173/1760)

Osmanlı şeyhülislâmı,
vak'anüvis ve şair.

Daha çok babası Reisülküttâb Mehmed Efendi'nin sıfatına nisbetle Küçük-çelebizâde, bazan da sadece Çelebizâde olarak anılır. İstanbul'da doğdu ve iyi bir tahsil gördü. Özellikle devrinin ünlü şair, müşikişinas ve hattatı Abdülbâki Ârif Efendi'den faydalandı. İstanbul'da çeşitli medreselerde müderrislik, bazı yerlerde kadılık yaptı. 1723 yılında Damad İbrahim Paşa tarafından Râşid Mehmed Efendi'nin yerine vak'anüvisliğe tayin edildi; 1748'de İstanbul kadısı oldu. 1757'de Anadolu kazaskerliğine getirildiyse de kısa bir süre sonra azledildi. Bu arada kendisine Rumeli kazaskerliği pâyesi verilen İsmail Âsım Efendi, 1759 yılında Koca Ragıp Paşa'nın tavsiyesi üzerine şeyhülislâmlığa getirildi. Bu görevde iken 16 Şubat 1760 gecesi vefat etti. Mezarı, ikinci kayınpederi Hekimbaşı Kazasker Ömer Efendi'nin İstanbul'da Molla Gürânî'de yaptırdığı medrese avlusundadır. Bu medreseyi mektep, çeşme ve kütüphane ilâvesiyle Âsım Efendi genişletmiş, hatta burası onun adıyla anılır olmuştur. Kütüphane 1310 (1892) zelzelesinde harap olduğundan burada-

Çelebizâde
Âsım
Efendi'nin
vakıfla
ilgili
bir fetvası
(İlmîyye
Salnâmesi
s. 533)

Çelebizâde Âsım Efendi'nin özel kütüphanesinden günümüze intikal eden eserlerden birinin istishâb kaydını gösteren son sayfası (Nuruosmaniye Ktp., nr. 3729)

ki kitaplar o devirde Kütüphane-i Umûmî adıyla anılan bugünkü Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ne nakledilmiştir.

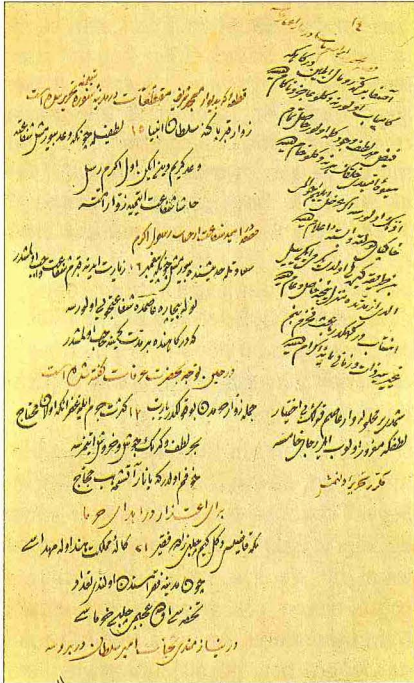
Çelebizâde daha çok vak'anüvisliği ve bu sırada kaleme aldığı *Târih*'i ile ün yapmıştır. İbrahim Müteferrika tarafından (1153) ve ayrıca Matbaa-i Âmire'de Râşid *Târihi*'nin zeyli olarak basılan (1282) eser, 1722-1729 yılları arasındaki olayları anlatmaktadır. Âsım Efendi'nin de katıldığı Damad İbrahim Paşa'nın özel toplantıları, helva sohbetleri, Çırağan safaları, Sâdâbâd eğlenceleri ve Lâle Devri için birinci elden kaynak eserlerdendir. Muhtevasını tayinler, aziller, siyasî hadiseler, törenler ve İran olaylarının teşkil ettiği eserde beş hatt-ı hümayun ve İran savaşlarıyla ilgili dört fetvâ sûreti ile Batı İran'ın taksimine ait 1724 Osmanlı-Rus muâhedesinin metni de (s. 158 vd.) vardır. Âsım Efendi vak'anüvis olduğu için iktidar mevkiindeki devlet büyüklerini tenkitten kaçınmış, eserinde bu dönemin hemen sadece parlak yönlerini aksettirmiştir. Üslûbu sade ve açıktır.

Âsım mahlasını kullanan Çelebizâde'nin şiirleri, devrinin ünlü şairleri Nedim, Seyyid Vehbî ve Neylî gibi şairler yanında sönük kalır. Aslında pürüzsüz ve samimi bir ifadeye sahip olan şiirlerinin çoğu, histen çok fikrin hâkim olduğu Nâbî tarzındadır. Ancak o Nedim tarzında değerli bazı gazeller de söylemiştir.

Divanının 1268'de yapılan taş baskısı şiirlerinin tamamını ihtiva etmez. Aynı zamanda devrinin büyük münşilerinden olan Çelebizâde Âsım Efendi Arapça ve Farsça da bilirdi. Nitekim Damad İbrâhim Paşa tarafından Aynî'nin 'İkdü'l-cümân'ını Türkçe'ye çevirmek için kurulan tercüme heyetinde o da bulunmuştur. Ayrıca İbrâhim Paşa'nın emriyle Hoca Gıyâseddin Nakkaş'ın 'Acâ'ibü'l-leâ'îf adlı Hitay seyahatnâmesini tercüme etmiştir. Bu tercüme Ali Emîrî tarafından yayımlanmıştır (1331). Âsım Efendi'nin ayrıca bir de *Mevlid-i Şerif* kaleme aldığı rivayet edilmektedir (Müstakimzâde, s. 651).

Hattat Abdülbâkî Ârif Efendi'den ders alan Çelebizâde Âsım Efendi hatla da meşgul olmuş ve özellikle "ta'lik kırıması"nda şöhet yapmıştır. Kendi hattıyla olan divanı Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndedir (nr. 5644). Çağdaşları tarafından dürüst, iyilik sever, hoşsohbet biri olarak nitelendirilen Çelebizâde Âsım Efendi Mevlevî tarikatına mensuptu. Çeşitli kütüphanelerdeki bazı yazmalarda mührü bulunduğu göre kitap toplamaya meraklı biri olduğu anlaşılmaktadır.

Çelebizâde Âsım Efendi'nin *Divan*'ından bir sayfa
(Beyazıt Ktp., nr. 5644, vr. 14^a)

BİBLİYOGRAFYA :

Çelebizâde Âsım Efendi, *Târih*, İstanbul 1282, s. 7, 111, 358-361; Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, s. 452; İzzî, *Târih*, İstanbul 1199, vr. 186^a; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 650-651; Cemâled-din, *Osmanlı Târih ve Müverrihleri (Âyine-i Zürefâ)*, İstanbul 1314, s. 45-46; Fatîm, *Tezkire*, s. 265; *Devhatü'l-meşâiyh*, s. 101; *Sicill-i Osmânî*, I, 366; *Osmanlı Müellifleri*, III, 43-45; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 532-533; Banarlı, *RTET*, II, 785; Babinger (Üçok), s. 320-321; M. Cavid Baysun, "Çelebizâde", *İA*, III, 370-375; Bekir Kütükoğlu, "Vekâyinüvis", *İA*, XIII, 276.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

ÂSİM EFENDİ, Mekkiizâde

(ö. 1262/1846)

Osmanlı şeyhülislâmı.

I. Abdülhamid ve III. Selim devri şeyhülislâmlarından olan Mekki Mehmed Efendi'nin oğludur. İstanbul'da doğdu, tahsilini özel olarak tamamladıktan sonra 1785'te genç yaşta hâric derecesiyle (bk. MEDRESE) ilmiye mesleğine girdi. 1797'de Galata kadısı, 1809'da İstanbul kadısı, 1812'de Rumeli kazaskeri ve 27 Ocak 1818'de şeyhülislâm oldu. Ancak padişaha yakınlığıyla tanınan Hâlet Efendi'nin isteklerine karşı, ileride çıkabilecek mahzurları hissederek çekingen davrandığı için 3 Eylül 1819'da azledildi. 25 Eylül 1823'te ikinci defa şeyhülislâmlığa getirildi. Fakat Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmaya karar veren II. Mahmud, meşihat makamında daha sert ve kararlı birinin bulunmasını istediğinden, aslında takdir ettiği ancak ocağa yakınlığını bildiği Mustafa Âsım Efendi'yi görevinden azletmek zorunda kaldı (26 Kasım 1825). Âsım Efendi, sekiz yıllık bir aradan sonra 8 Şubat 1833'te üçüncü defa şeyhülislâm oldu. Sultan Abdülmecid tahta çıktığında onu görevinde bıraktı ve bu üçüncü şeyhülislâmlığı 19 Kasım 1846 tarihinde vefatına kadar devam etti. Ölüncü Fatih'te babasının yanına defnedildi.

Âsım Efendi ileri görüşlü bir devlet adamı olup siyasî olayları yakından takip ederdi. On üç yıl süren üçüncü şeyhülislâmlığı sırasında yenilikleri benimsemiş, hem Tanzimatçılar'la hem de Tanzimat'a muhalif olanlarla iyi geçinmiştir. Ölümünden sonra yerine Ârif Hikmet Beyefendi'nin tayini münasebetiyle Sultan Abdülmecid tarafından çıkarılan fermanda onun ahlâk ve iffet sahibi şahsiyetinden takdirle bahsedilmiştir. Çok tutumlu olan Âsım Efendi geride büyük bir servet bırakmış, evlâdı olma-

Âsım Efendi'nin kazasker tayini ile ilgili bir teklif yazısı ve üzerinde sadrazamın buyruğudur (BA, Cevdet-Adliye, nr. 3589)

diğından vasiyeti üzerine bu servet Aya-sofya Camii'nin tamirine harcanmıştır. II. Mahmud ve Sultan Abdülmecid zamanlarındaki şeyhülislâmlığı toplam 17 yıl 6 ay kadardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Şânizâde, *Târih*, III, 59; *Devhatü'l-meşâiyh*, s. 124-125, 130-131; Cevdet, *Târih*, XI, 27; XII, 83, 138; Lutfî, *Târih*, I, 187-188; IV, 77; *Sicill-i Osmânî*, III, 283; VIII, 122-125; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 580-582; Mehmed Zeki Pakalın, "Âsım", *İTA*, I, 560-561.

MEHMET İPŞİRLİ

ÂSİM EFENDİ, Mütercim

(bk. MÜTERCİM ÂSİM EFENDİ).

ÂSİM b. ÖMER b. HATTÂB

(عاصم بن عمر بن الخطاب)

Ebû Ömer (Ebû Amr) Âsım b. Ömer
b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî
(ö. 70/689)

Hz. Ömer'in oğlu, sahâbi.

Annesi Medine'de Hz. Peygamber'e ilk biat eden kadın sahâbilerden Cemîle bint Sâbit el-Ensâriyye'dir. Emevî Halifesi Ömer b. Abdülazîz'in anne tarafından dedesi olan Âsım'ın bazı kaynaklarda Hz. Peygamber'in vefatından iki yıl önce (630) doğduğu, bazılarındaki ise hicretin 6. yılında (628) dünyaya geldiği kaydedilmektedir.